

*Голові разової спеціалізованої вченої
ради Д 70.052.040 Хмельницького
національного університету
д. е. н., професору Ользі Гончар*

ВІДГУК

опонента доктора економічних наук, професора, професора кафедри
економіки підприємства та інвестицій

Національного університету «Львівська політехніка»

Ємельянова Олександра Юрійовича

на дисертаційну роботу Рачинського Олександра Васильовича на тему
«Структура системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових
підприємств», подану до разової спеціалізованої вченої ради Хмельницького
національного університету на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю 051 «Економіка»

Аналізування змісту дисертаційної роботи та ознайомлення з науковими
публікаціями Рачинського Олександра Васильовича надали змогу
сформулювати висновки щодо актуальності дослідження, обґрунтованості
його наукових положень та ступеня їх наукової новизни, значущості
отриманих дисертантом результатів для науки та практики, відповідності
дисертаційної роботи вимогам академічної доброчесності, а також виділити
окремі дискусійні положення і зауваження до дисертації та визначити
загальний рівень виконання поставленого здобувачем наукового завдання.

**Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами,
планами, темами**

Ефективність функціонування підприємств у динамічних умовах їхньої
діяльності значною мірою визначається рівнем економічної стійкості

підприємств, важливим різновидом якої є фінансова стійкість компаній. Забезпечення фінансової стійкості підприємств є однією з головних умов уникнення настання на них фінансово-економічної кризи та досягнення високих позитивних фінансових результатів від провадження господарської діяльності. Водночас, вирішення проблем такого забезпечення є вельми непростим завданням, що зумовлено, зокрема, наявністю значної кількості різноманітних чинників внутрішнього та зовнішнього середовища підприємств, які впливають на їх фінансову стійкість, та складними механізмами впливу цих чинників на рівень зазначеної стійкості. Через те розробленню заходів стосовно підвищення фінансової стійкості підприємств повинно передувати детальне її оцінювання. У зв'язку з цим, процеси оцінювання та підвищення фінансової стійкості підприємств доцільно розглядати у комплексі як певну систему, формування якої потребує її докладного структурування.

Оскільки на теперішній час питання структурування системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств не є остаточно вирішеним, тема дисертаційної роботи Рачинського О. В. є актуальною, а виконане ним дослідження – своєчасним, викликаним об'єктивними потребами економічної науки та практики господарювання.

Обраний дисертантом напрям дослідження пов'язаний з планами науково-дослідних робіт Хмельницького національного університету за темою: «Моделювання інноваційного ресурсного потенціалу в стратегіях безпечного розвитку підприємств малого та середнього бізнесу» (номер держреєстрації 0120U102123), де автором досліджено методи забезпечення фінансової стійкості та стабільності промислового підприємства в умовах глобалізації бізнесу та світогосподарських зв'язків.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Наукова обґрунтованість розроблених здобувачем у процесі проведеного дослідження положень, сформульованих висновків і поданих рекомендацій підтверджується, насамперед, аналізуванням змісту значної кількості наукових публікацій вітчизняних і зарубіжних науковців, поглибленим вивченням та обробленням статистичних даних, структурованим підходом до постановки та виконання завдань дослідження.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, одержаними науковими результатами дослідження та висновками дає підстави стверджувати про належний рівень їхньої обґрунтованості, наукової новизни, логічності та завершеності. Об'єктивність результатів виконаної дисертації забезпечується комплексним застосуванням методів наукового дослідження, зокрема таких як: теоретичне узагальнення, діалектичне пізнання, порівняння – для дослідження категоріального апарату понять «фінансової стійкості», «фінансового стану», «фінансової стабільності»; системний аналіз, групування, синтез, абстрактно-логічний аналіз – для визначення й обґрунтування наукових підходів щодо оцінювання стану фінансової стійкості підприємства та методів її забезпечення; статистичний аналіз, порівняння, економіко-порівняльний аналіз – для дослідження динаміки розвитку фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств та проведення аналізу стану та напрямів забезпечення фінансової стійкості та ліквідності промислових підприємств; експертне оцінювання, прогнозування – для систематизації факторів впливу на показники фінансової стійкості підприємств; гармонічний аналіз і формалізація – для обґрунтування елементів системи оцінки фінансової стійкості машинобудівних підприємств із визначенням їх взаємозв'язку та структуризації показників оцінки зазначеної стійкості; експериментальний аналіз – з метою апробації запропонованих підходів щодо формування структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств.

Належний рівень достовірності отриманих результатів підтверджується й складовими інформаційно-аналітичної бази дослідження, зокрема законодавчо-нормативними матеріалами, статистичними даними з офіційних джерел, даними фінансово-статистичної звітності машинобудівних підприємств, результатами власних аналітичних розрахунків дисертанта, науковими працями вітчизняних та зарубіжних вчених. Достовірність отриманих результатів також підтверджується супутніми дослідженнями та порівняннями, логічними висновками й встановленими об'єктивними причинно-наслідковими зв'язками.

Наведене вище засвідчує, що дисертаційна робота Рачинського Олександра Васильовича характеризується високим рівнем обґрунтованості та достовірності її положень, висновків і рекомендацій.

Рівень наукової новизни результатів дослідження

Розгляд наукових положень, висновків і рекомендацій, отриманих дисертантом у процесі виконаного ним дослідження, дає підстави стверджувати, що в представленій дисертаційній роботі наявні вагомі результати, які стосуються основних засад структурування системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств та мають наукову новизну.

До найбільш значущих з цих результатів варто віднести такі:

- 1) вперше сформовано структуровану систему оцінювання та підвищення фінансової стійкості підприємств машинобудування шляхом виділення організаційно-методичної та функціонально-інформаційної підсистем та виокремлення концептуальних принципів, цілей, завдань та інструментарію, завдяки яким з'являється можливість своєчасно виявити загрози настання стану фінансової кризи на підприємствах та оцінити ліквідність їх активів, забезпечивши напрями реалізації бізнес-орієнтирів з

покращання фінансового стану та провадження фінансово-господарської діяльності компаній (с. 196–203);

2) удосконалено категорійний апарат економічної науки, а саме трактування понять «фінансової стабільності», яку автор пропонує тлумачити як процес взаємодії складових системи управління в контексті стратегії розвитку, стану збалансованості ресурсно-фінансового забезпечення із реалізацією поточних та стратегічних цілей розвитку (с. 40–41), та «фінансової стійкості» (с. 44–47), яку дисертант ототожнює з багатофакторною категорією оптимізації фінансового стану за умови впровадження (удосконалення) системи її оцінки та підвищення, що, у зіставленні з існуючими підходами, передбачає врахування специфіки процесів управління та оцінювання (зокрема, алгоритмування показників) фінансової стійкості суб'єктів підприємництва в умовах посиленої конкуренції та частих змін в ринковому бізнес-оточенні функціонування залежно від рівня інтеграційних процесів в рамках COT;

3) покращені концептуальні засади оцінювання фінансової стійкості промислового підприємства, які, на відміну від наявних, передбачають застосування комплексного підходу до проведення такого оцінювання, деталізацію його елементів (застосування адаптивної системи індикативних параметрів), виокремлення рівнів управління фінансовою стійкістю підприємства, а також інструментарію та критеріїв її забезпечення за умов функціонування в COT (с. 82–94);

4) вдосконалені науково-методичні підходи до здійснення інтегрованих напрямів та послідовності забезпечення фінансової стійкості та ліквідності підприємств (с. 140–142), які, у порівнянні з існуючими, передбачають досягнення економічної стійкості суб'єкта підприємництва шляхом опрацювання інформаційної бази різновекторного спрямування та виконання деталізованої послідовності дій на засадах впровадження запропонованої підсистеми управління фінансовими ризиками (с. 137–139);

5) покращено концептуальний контур (профіль) реалізації бізнес-орієнтирів підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства (с. 208–211), який, на відміну від існуючих, містить згруповані основоположні управлінські процеси в розрізі внутрішнього та зовнішнього профілю функціонування, які, своєю чергою, базуються на застосуванні адаптаційних фінансових механізмів, забезпеченні інтегрованості в систему менеджменту, удосконаленні наявних підходів до фінансового прогнозування та планування на підприємствах із використанням інструментарію антикризового фінансового управління та моделі його впливу на забезпечення фінансової стійкості підприємства (с. 211–213);

6) набула подальшого розвитку систематизація факторів впливу на фінансову стійкість машинобудівних підприємств (с. 150–154), яка, на відміну від існуючих способів групування цих факторів, надає змогу диференціювати серед них чинники значної вагомості, позитивної чи негативної спрямованості (с. 157–163) та удосконалити оцінювання впливу кожного фактора на фінансовий стан підприємств, що дозволить пришвидшити реалізацію сформованих напрямів підвищення фінансової стійкості компаній (с. 163–164);

7) розвинуто науково-методичні основи побудови концептуальної моделі структуризації та розрахунку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств (с. 190–192), яка, на противагу існуючим, містить такі інструментально-оціночні складові, як: визначення фінансової стабільності та рівноваги, виконання діагностики можливого банкрутства, порогу рентабельності, запасу фінансової стійкості машинобудівних підприємств, а також структурної архітекtonіки показників фінансової стійкості підприємств (с. 179–183) на засадах адаптації її до процесів ухвалення ефективних управлінських рішень з підвищення фінансового стану та фінансового потенціалу компаній в повоєнний період;

8) набули подальшого розвитку засади формування інформаційно-аналітичної складової процесів управління забезпеченням та підвищенням

фінансової стійкості машинобудівного підприємства (с. 204–206), які, на відміну від існуючих, дають змогу функціонально посилили ефективність впровадження запропонованої системи оцінювання фінансової стійкості підприємства, покращити комунікаційні зв'язки підсистем управління нею, а також сприяють досягненню поточних та стратегічних орієнтирів розвитку машинобудівної компанії.

Отже, одержані наукові здобутки дисертанта мають теоретичне й практичне значення та вирізняються науковою новизною, що дає змогу підвищити ступінь обґрунтованості процесів оцінювання та управління фінансовою стійкістю промислових підприємств.

Структура і зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення

В дисертації Рачинського О. В. вирішено важливе наукове завдання розроблення теоретико-методичних основ та практичних рекомендацій щодо формування структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств під впливом сучасних умов ведення бізнесу, що впливає з мети роботи і поставлених для її досягнення завдань. Докладне вивчення змісту поданої до захисту дисертаційної роботи свідчить, що послідовність здійсненого здобувачем дослідження вибудована логічно, а сформульовані в роботі завдання є пов'язаними з обраною темою дисертації та відповідають основним науковим положенням, які виносяться на захист.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи викладений на 292 сторінках машинописного тексту. Дисертаційна робота включає 20 таблиць (з них 9 на повну сторінку), 35 рисунків (з них 14 на повну сторінку), анотацію на 22 сторінках, додатки на 28 сторінках, а також список використаних джерел із 231 найменувань, що розміщений на 24 сторінках.

У вступі обґрунтовано актуальність теми; розкрито ступінь дослідження проблеми; вказані вчені, на праці яких здобувач опирається; описано зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами; викладено мету та сформульовано завдання дослідження; визначено об'єкт, предмет та методи виконання дослідження; представлено наукову новизну отриманих результатів, їхнє практичне значення; вказано особистий внесок дисертанта та проведену апробацію результатів дослідження, описано наукові публікації, а також структуру та обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі дисертаційної роботи «Теоретико-методичні основи формування фінансової стійкості підприємства» розглянуто еволюцію поняття фінансової стійкості підприємства та її забезпечення (с. 33–55), проаналізовані наукові підходи до оцінювання стану фінансової стійкості підприємства (с. 56–75), досліджено методи забезпечення фінансової стійкості підприємства за умов функціонування в рамках СОТ (с. 76–94).

У другому розділі дисертації «Аналіз стану та факторів підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств» проаналізовано динаміку розвитку фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств (с. 98–117), оцінено стан і забезпечення фінансової стійкості та ліквідності машинобудівних підприємств (с. 118–142), виконано оцінку факторів впливу на показники фінансової стійкості машинобудівних підприємств (с. 142–165).

У третьому розділі дисертаційної роботи «Формування структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств» виконано структурування моделей розрахунку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств (с. 169–192), досліджено взаємодію підсистем у загальній структурі системи фінансової стійкості машинобудівних підприємств (с. 193–213), запропоновано механізм автоматизації процесів оцінки, моніторингу і підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств та її забезпечення (с. 213–227).

У висновках до роботи достатньо повно та чітко узагальнюються отримані здобувачем основні результати виконаного дослідження.

В цілому дисертація Рачинського О. В. є логічною, завершеною науковою працею. Їй притаманний високий рівень грамотності наукового та літературного викладу. Роботу виконано згідно вимог до оформлення дисертацій (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40, зі змінами).

Повнота викладу наукових положень і результатів дослідження в опублікованих працях

Основні наукові положення роботи повною мірою розкрито у 19 наукових працях, з яких – 8 статей обсягом 3,07 друк. арк. у фахових наукових виданнях та виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, 2 статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях обсягом 0,76 друк. арк. та 9 публікацій у наукових збірниках тез і матеріалах науково-практичних конференцій обсягом 1,41 друк. арк.

Наукові положення та результати дисертаційної роботи апробовано на 9 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Значення отриманих автором результатів дослідження для науки та практики

Дисертаційна робота містить теоретичні та прикладні розробки автора, що характеризуються науковою новизною, розвивають теорію економічної науки в сфері структурування системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств.

Теоретична цінність отриманих автором дисертації результатів полягає у тому, що розроблені ним теоретико-методичні основи формування структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств дають змогу поглибити розуміння складних закономірностей та механізмів, на яких базується процес такого формування.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані у роботі рекомендації можуть бути використані у практиці фінансового управління діяльністю промислових, зокрема машинобудівних, підприємств. Серед іншого, можливість такого використання підтверджується тим, що положення та результати дисертаційної роботи були запропоновані до практичного застосування Хмельницької обласної організації Спілки економістів України (довідка № 5 від 21.02.2024 р.) та впроваджені у діяльність машинобудівних підприємств Вінницької області: ПАТ «Барський машинобудівний завод» (довідка про впровадження № 237 від 25.03.2024 р.), ПрАТ «Калинівський машзавод» (довідка про впровадження № 401-3 від 02.04.2024 р.), ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» (довідка про впровадження № 5324 від 05.03.2024 р.), ПрАТ «Маяк» (довідка про впровадження № 9062 від 12.03.2024 р.), ТОВ «Плазматек» (довідка про впровадження № 180324 від 18.03.2024 р.), а також використовуються в навчальному процесі Хмельницького національного університету при викладанні таких дисциплін як «Фінанси», «Фінансовий менеджмент», «Економіка підприємств» (довідка про впровадження № 006/408 від 20.02.2024 р.).

Таким чином, результати дослідження, розкриті в дисертаційній роботі, характеризують високий науково-теоретичний рівень і прикладне значення, що підкреслює їх значимість для науки та практики у контексті структурування системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств.

Відповідність вимогам академічної доброчесності

Наукові положення дисертаційної роботи, результати та використання наукових напрацювань інших дослідників супроводжуються відповідними коректними посиланнями на джерела. Дисертація та наукові публікації виконані автором із дотриманням принципів академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Відзначаючи високий рівень дисертації, потрібно зауважити, що подана робота містить низку недоліків та дискусійних положень, а саме:

1. У першому розділі роботи, зокрема у пункті 1.1 достатньо уваги приділено дослідженню еволюції поняття фінансової стійкості підприємства та її забезпечення, сучасній парадигмі термінів «стійкість», «стабільність», «фінансовий стан» (с. 33–54). Але автору при обґрунтуванні даних категорій та наданні власного бачення їх трактування варто було б більше пов'язувати їх із тематикою обраного дослідження, а саме оцінкою та підвищенням фінансового стану машинобудівних підприємств.

2. У другому розділі дисертації автором проведено аналіз динаміки розвитку фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств Вінниччини, але при цьому визначено тільки динаміку основних показників фінансово-економічної діяльності (с. 98–117). Бажано було б зацентувати увагу саме на глибокому аналізі причин виявлених тенденцій, виділенні факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, які позитивно чи негативно вплинули на фінансові результати діяльності, на прибутковість, ліквідність, рентабельність досліджуваних підприємств. Робота значно виграла, якби було б уточнено, які саме управлінські процеси будуть сприяти покращенню фінансового стану.

3. В роботі автор неодноразово підкреслює важливість визначення і оцінки впливу факторів на фінансову стійкість промислового підприємства, упорядковує їх типову класифікацію та удосконалює їх систематизацію, але недостатньо уваги при цьому приділено державному регулюванню фінансового стану промислових підприємств, відсутнє узгодження розвитку фінансової стійкості підприємств машинобудування з траєкторією економічного зростання України.

4. У третьому розділі дисертаційної роботи автор наводить схему взаємозалежності діагностичних (оціночних) складових забезпечення фінансового потенціалу фінансової стійкості (с. 172–174) та формує

структурну архітектоніку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств, яка враховує групи показників ліквідності та платоспроможності, показники стану і структури капіталу, показники рентабельності діяльності, показники стану активів підприємства та ділової (комерційної) активності (с. 179–183). Робота значно виграла, якби автор провів розрахунки даних показників досліджуваних підприємств Вінниччини з метою отримання більш ґрунтовного аналізу їх фінансового стану.

5. У п.п. 3.2 дисертаційної роботи автор представляє рівні стратегічного цілеспрямування в аспекті фінансової складової ведення бізнесу промисловим підприємством, які побудовані у вигляді піраміди його бізнес-розвитку (с. 194–196), на кожному з яких із метою обґрунтування та прийняття управлінських рішень використовуються аналітичні інформаційні дані щодо фінансового стану та показників фінансової стійкості за той чи інший період. На нашу думку, доцільно було б приділити більше уваги стратегічному цілеспрямуванню фінансового розвитку підприємства із врахуванням сучасних нестабільних умов функціонування.

Наведені зауваження, пропозиції та дискусійні моменти не зменшують вагомість наукових і практичних результатів виконаної дисертаційної роботи.

Загалом варто відзначити зрілість наукової позиції автора та його здатність до проведення плідних наукових досліджень.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Рачинського Олександра Васильовича на тему «Структура системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств» є самостійно виконаним, цілісним і завершеним дослідженням, в якому відсутні порушення академічної доброчесності. Результати дисертаційної роботи характеризуються значним рівнем наукової новизни, достовірністю, вагомістю для науки та практики.

Тема дослідження та його загальна спрямованість відповідають спеціальності 051 «Економіка».

Положення дисертації повною мірою оприлюднено в наукових публікаціях, обсяг і кількість яких відповідають чинним вимогам щодо апробації її основного змісту.

Загалом дисертаційна робота «Структура системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств» відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Рачинський Олександр Васильович заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки
підприємства та інвестицій
Національного університету
«Львівська політехніка»

Олександр СМЕЛЬЯНОВ

*«Підпис доктора економічних наук, професора
Олександра СМЕЛЬЯНОВА засвідчую»:*

Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»

к. т. н., доцент

Роман БРИЛИНСЬКИЙ